

EXAMEN ¹⁸⁰⁰ ²⁰
COMMUNIS DOCTRINAE ¹
DE ¹⁸⁰
DELICTIS EXCEPTIS.

DISSERTATIO JURIDICA,
QUAM
PRAESIDE
VIRO
GRAVISSIMO, CONSULTISSIMO ATQUE
CLARISSIMO
D. HENR. JO. OTTONE KOENIG,
PROF. JUR. ORDINAR. ET FACULT. JURID.
ASSESSORE,

STIPENDII CAUSSA
PUBLICICE DEFENDET
AUCTOR
HENR. FRID. FERD. HAMPE,
PALAEO - BRANDENBURGENSIS,
DIE VIII. CALEND. APRIL. MDCCC.

HALAE,
TYPIS ORPHANOTROPHÆI,

EXAMINATIO
COMMUNIS DOCTRINAE
DIRECTUS EXCERPTIS

DIPLOMATICO JURIS
P R A E S I D I
D. HENR. JO. DE T. J. J. J.
STIPULATIO
HENR. JO. DE T. J. J. J.

E
que
ac e
entia
ferti
com
in h
adhu
de d
juris
dustr
minis
fend
pauca
vero
cum
fin c
siones
quid
taxat
quider
pro v
nare,

INSTITUTI RATIO.

Est jurisprudentia criminalis hoc potissimum saeculo atque novissimis inprimis temporibus virorum ingenio pariter ac eruditione insignium opera, hanc in partem juris scientiae consumpta, eximie florere coeperit et meliori praesertim cultu philosophiae etiam huic disciplinae recte accommodatae magna ceperit incrementa, multa tamen et in hac parte jurisprudentiae reperiuntur, nequaquam satis adhuc explicata. Quorum in numerum quoque doctrina de delictis exceptis referri meretur, quam plurimos quidem juris interpretes leviter, paucissimos vero studio atque industria tractasse constat. Liceat igitur mihi, quem speciminis academici causa scribere quaedam eaque publice defendere oportet, de doctrina laudata hisce in tabulis pauca proferre, haecque prolata pro viribus tueri. Cum vero ego qui neque aetate neque ingenio neque auctoritate cum iis, qui in materia hac excolenda jam elaborarunt, sum comparandus, in varias omnium doctorum reprehensiones merito incurrerem, si non nisi novi et inauditi quid in publicum promendi ducerer cupiditate; ipsam duntaxat doctrinam communem de delictis exceptis, qualis quidem in omnibus fere juris criminalis compendiis existat, pro viribus confirmatae aetatis exiguique ingenii, examinare, et quae a me in dubium vocantur, libertate haud

circumscripta, proferre sufficiat. Gaudio atque laetitia triumpharem, si specimen hoc industriae meae, in studium jurisprudentiae hucusque impensae, tenuae atque exile, virorum doctissimorum et clarissimorum, qui beneficium illud munificentissimum, cuius causa huncce libellum edere institui, liberalitate ac benignitate mirabili in me contulerunt, minimam tantum sibi pareret laudem. Nam si quid est in me ingenii, quod sentio, quam sit exiguum, aut si qua exercitatio scribendi, aut si hujusce rei ratio aliqua, a juris scientiae studiis ac disciplina profecta, earum rerum omnium vel inprimis hi viri praeclarissimi, omnique laude dignissimi, fructum jure maximo a me repetere debent. Quorum virorum a me ad obitum usque reverentia iustissima colendorum aequitate et in me indulgentia fretus, nunc ad ipsam rei explanationem progredior. Quae vero facilius ut fieri atque intelligi possit, ipsum examen doctrinae communis de delictis exceptis in duas sectiones dividere liceat, in quarum priori communem de hisce delictis doctrinam, qualis in theoria juris criminalis proponitur, explicabo, in posteriori autem ad ipsum ejus examen tam ex jure universali quam e legibus positivis Germaniae hauriendum descendam. Quod autem, ad hoc ipsum examen attinet, primo de vero sensu delicti excepti tunc de quaestione: an sint possibilia, et denique de hujus distinctionis utilitate loquar. Ut autem verus delictorum exceptorum sensus clarius perspiciatur, hoc loco non definitioni solum delicti excepti, constituendae, studebo, sed etiam species eorum delictorum et elegantiora exempla enumerabo, quibus denique hisce delictis affinia adjungam. —

S E C

SECTIO I.

COMMUNIS DOCTRINA DE DELICTIS
EXCEPTIS.

§. 1.

Communis doctrina de delictis exceptis haec fere est: in parte generali jurisprudentiae criminalis divisio delictorum in excepta et non excepta traditur, et in parte speciali de singulis delictorum exceptorum speciebus data occasione agitur.

§. 2.

Inter varias nempe, quas juris criminalis interpretes proferunt, delictorum divisiones, partim utiles, partim inutilis, v. g. in delicta commissiois et omissionis, partim veras partim falsas, v. g. in delicta voluntaria et non voluntaria, nec non in delicta consummata, attentata et inchoata, et male quidem ordinatas, si. v. g. divisiones delictorum juris romani et juris germanici, nec non juris communis et juris particularis, non rite distinguuntur, etiam haec occurrit divisio, in delicta scil. excepta et non excepta.

§. 3.

Hanc delictorum divisionem doctores juris criminalis autem ita explicant. Audiamus primo loco Kochium, recentiorum juris crim. interpretum quasi coryphaeum, qui hac de re in institutionibus juris criminalis, §. 33 et 34 hoc modo disserit:

Delictum dicitur esse exceptum, vel non exceptum, prout in eo cognoscendo et puniendo, judicem non oportet servare legis criminalis dispositionem, aut

A 3

opor-

oportet. Delicta excepta, quae olim ob rationes politicas non raro fingebantur, non sunt statuenda, sine expressâ legis dispositione, aut evidente reipublicae salute. Quae in versione germanica ita reddita sunt: ein Verbrechen ist entweder ein ausgenommenes oder nicht ausgenommenes Verbrechen, je nachdem der Richter bey Untersuchung und Befragung desselben an die Vorschriften des peinlichen Gesetzes entweder nicht gebunden ist, oder dieselben beobachten muss. Die ausgenommenen Verbrechen, welche ehemals aus politischen Gründen nicht selten erdichtet wurden, sind ohne die ausdrückliche Verordnung der Gesetze, oder ohne das offenbare Wohl des Staats nicht anzunehmen.

In nota subjecta Auctor illustrationis gratia provocat ad Augustini de Leyfer, Spec. 563. quo perduelles indicta causâ puniri posse ostenditur, tanquam elegans hujus rei exemplum.

Idem fere docet Nobilis de Quistorp in Grundsätzen des deutschen peinlichen Rechts, parte I. §. 31. ubi ita legitur:

Bey Befragung der Verbrechen, der Verfahrensart, der Verbindlichkeit zum Anzeigen der Verführung oder der Gerichtsbarkeit, sind entweder die gewöhnlichen Vorschriften des peinlichen Rechts in Anwendung zu bringen, oder nicht. Die Verbrechen der letztern Art nennt man delicta excepta, und die der erstern non excepta. Bey dem Mangel ausdrücklicher gesetzlicher Vorschriften, oder besonderer Landesgesetze, und wenn die Erhaltung des gemeinen Wohls

Wohls nicht eine Ausnahme machen sollte, sind keine
fogenannte delicta excepta an zu nehmen.

Georg Jac. Frid. Meister, Vir Clanissimus, in prin-
cipiis juris crim. communis. ed. 3. Göt. 1798. octav.
§. 34. hanc rem ita exponit:

Criminum in excepta et non excepta divisio, prout
ea olim contra rectam rationem et leges invaluit, quasi
scilic. in atrocissimis delictis, neglecto juris ordine,
judex procedere possit, inter errores dudum profligatos
referenda est. Possunt tamen ea delicta excepta quo-
dammodo dici, in quibus cognoscendis et puniendis,
jura singularia per leges speciatim constituta sunt.

Lud. G. Madihn in syst. jur. crim. (Trajecti an
Viadrum) §. 25. de hac divisione ita habet:

Delictum quoque in exceptum et non except. a qui-
busdam dividitur, prout judex quoad punitionem cri-
minum, quoad jurisdictionem et inquisitionem, regu-
lam legibus praescriptam observare non teneatur, aut
servare debeat. Meliora docet Perillustris E. F. Klein,
insigne hujus academiae ornamentum atque decus, in
Grundsätzen des gem. deut. peinl. Rechts, Ed. 2.
Halle 1799 oct. §. 67.

„Man pflegt auch die Verbrechen in ausgenom-
„mene und gemeine Verbrechen (crimina excepta vel
„non excepta) einzuthelen. Man versteht unter den
„erstern diejen., welche nicht nach den Regeln, die
„bey der Untersuchung und Befrafung überhaupt
„beobachtet werden müssen, behandelt werden. Da-
„hin rechnet man diejen., an deren Entdeckung und
„Befrafung dem gemeinen Wesen vorzüglich gelegen

A 4

„ist,

„ist, und man glaubt, daß man eben deswegen,
 „dem Angeeschuldigten weniger Gelegenheit, sich der
 „Strafe zu entziehen, einräumen müsse. Allein da
 „diese Art von Verbrechen, z. B. der Hochverrath
 „zugleich auch eine vorzüglich harte Strafe nach sich
 „zieht, so würde es ungerecht seyn, dem Ange-
 „kagten diejen. Vertheidigungs - Mittel zu nehmen,
 „welche ihm zur Vermeidung einer unweit gerin-
 „gern Strafe würden verstatet werden; überflüssige
 „und zweckwidrige Förmlichkeit aber sind in kei-
 „nem Falle zu dulden.“

Quae in suis primis juris crim. principiis, §. 67. latine ita tradit:

Crimina dividuntur in excepta vel non. Ad priora ea referuntur, quae ratione iudicii, vel poenae patiuntur exceptionem a regulis, quae in reliquis delictis observari debent.

Et omnes hi doctores in parte speciali tractationis juris crim. ea monent quae hanc generalem delictorum divisionem spectant, v. g. in doctrina de delictorum praescriptione, de blasphemia, de crimine perduellionis, laesae majestatis etc.

SECTION II.

EXAMEN DOCTRINAE COMMUNIS
DE DELICTIS EXCEPTIS.

§. 4.

VERUS DELICTORUM EXCEPTORUM
SENSUS.

Delicta excepta in sensu proprio sumta in genere nihil aliud sunt quam ejusmodi delicta, quorum intuitu in ipsis legibus exceptio a regula facta est, sicque singulare quid, id est, quod a regula recedit, statutum esse legimus. Quibus delicta non excepta opponuntur, quae ita comparata non sunt, sicque ubi regula juris obtinet. Ad delictum exceptum itaque requiritur:

- a) Delictum,
- b) cujus intuitu in ipsis legibus exceptio constituta, atque singulare quid sancitum est.

Quod si unum horum requisitorum tollas, delictum exceptum non adesse intelliges. Nam si non adest delictum, nec de delicto excepto sermo esse potest.

Delictum autem in sensu proprio, quo in libris juris nostri criminalis accipitur, (bürgerliches oder eigentliches Verbrechen) est actio subditi libera (quae si commissa est, factum proprie dici meretur) legi poenali contraria. Nam ad delicti notionem in hoc sensu requiritur:

- 1) Lex poenalis, i. e. lex civilis quae factum aliquod sub poena prohibet aut praecipit. Perinde quidem est, utrum lex poenalis scripta sit, an moribus, quae vim legis habent, introducta; an poenae speciem an vero poenam in genere

genere tantum statuat, scilicet, das es ernstlich gestraft werden solle, aut, bey Vermeidung ausdrücklicher Strafe.

Tunc enim poena arbitrio iudicis commissa est. Sed sine omni sanctione poenali delictum non intelligitur. Ex eo simul patet, neminem nisi subditum reipublicae delinquere posse. Quod si itaque quaeritur: quis delinquere possit, respondendum est: omnes reipublicae subditi, quatenus libere agere, sicque contra leges poenales peccare possunt. Id quod plerique DD. in capite: De his qui delinquere possunt, negligere solent.

2) Actio libera legi poenali contraria. Libera ideo esse debet, quia alias imputatio locum non haberet; quod vero actio externa esse debeat, per se patet, quia leges civiles solis actionibus externis normam praescribunt. Hinc recte dicitur, per solam cogitationem animumque delinquendi, sine ullo facto externo, crimen non admitti. Sine lege poenali denique crimen, ut jam antea monitum est, statui nequit. Ita vero delictum ab omnibus aliis illicitarum actionum generibus, veluti peccato, vitioque discernitur.

Ceterum eae actiones, quae tum securitati, tum saluti publicae, adversantur, in delictorum numerum a superiore rei publicae referri posse, generatim quidem constat; sed specialis delictorum determinatio in qualibet republica, ad prudentiam legislatoriam, a jurisprudentia longe diversam, potissimum pertinet. Ex quo fit, delicta secundum rerumpublicarum diversitatem posse variare. Ita constat, expositionem infantum jure romano antiquo ad genera
lici-

licitorum pertinuisse, item factum alicubi virtutibus artibusque adscriptum fuisse, apud Lacones narratur, quae tamen sine dubio in censum criminum hodie referuntur. —

Nota delictorum exceptorum propria autem est haec: nempe intuitu certorum delictorum in ipsis legibus exceptionem factam esse, sicut leges speciales seu singulares in hoc sensu sumtas adesse. Leges enim criminales i. e. quae de delictis eorumque poenis disponunt, sunt uti leges civiles in genere, vel generales vel speciales, prout regulam exceptionemve continent a). Jam si leges speciales adsunt criminales, ejusmodi delicta, quorum intuitu exceptio facta est, excepta vocari solent. Sic v. c. pone: legibus cautum esse, delicta in regula praescriptioni esse obnoxia, sed quaedam delicta ab hac regula esse excepta, habes delicta excepta. Item fac, delicta quaedam a jurisdictione ordinaria judicis criminalis esse exempta et aliam habes speciem delictorum exceptorum. Ex quo sequitur, sine speciali legis dispositione, delicta excepta statui non posse. Id, quod bene notandum est, ne delicta exceptaingas, quae vel plane non sunt delicta, vel saltem delicta excepta dici nequeunt. Ita nudum factum legi poenali contrarium, quod tamen propter deficientem imputationem puniri nequit, v. c. furtum in extrema necessitate commissum, vel homicidium, in moderamine inculpatae tutelae patratum, delictum exceptum dici non potest, quia notio cessat delicti. Porro delicta excepta non sunt, in quibus regula juris observatur. Sic, si regula est, quod delicta in quadam republica praescriptione non exstinguantur,

a) Vid. *Westphal in Instit. jur. nat.* §. 1104.

tur, exceptio foret, si quaedam delicta ab hac regula essent excepta b).

Quae si adplices ad Germaniam et ad delicta, de quibus in jurisprudencia Germanorum agitur, facile perspicias, quid delicta excepta sint in Germania. Sunt nempe nihil aliud quam ejusmodi delicta, quorum inritu, in ipsis Germanorum legibus, exceptio statuta est. Requiritur ergo ad delictorum in Germania exceptorum notionem:

a) adesse delictum

b) in legibus nostris exceptionem a regula juris ordinarii factam esse.

§. 5.

Delicta excepta varii generis esse possunt. In universum toties adest delictum exceptum, quoties exceptio in ipsis legibus criminalibus statuta legitur. Sub hoc principio generali, omnia delicta excepta esse comprehensa, ex ipsa eorum definitione consequitur. Si vero naturam delictorum exceptorum in se consideres, non nisi duplicis generis delicta excepta statui posse, invenies. Quomodum enim jurisprudencia criminalis, tota quanta est, in cognoscendis aut puniendis delictis versatur, ita etiam omnia delicta excepta ad duo haec summa genera reduci possunt. Nempe aut poenam aut cognitionem delictorum concernunt. Leges enim criminales inter alias divisiones hanc etiam admittunt, quod sint vel leges crimina-

b) *Vid. Hallacher de praescript. crimin. junctis cogitatis nonnullis, de abrogatione ejus suadenda. Erlang. 1787. quart.*

minales in specie, vel judiciales, prout vel poenam vel cognitionem delictorum concernunt c).

Quae si adplices ad leges criminales speciales, ex quibus notio delictorum exceptorum descendit, etiam inter leges criminales singulares in specie et judiciales distinguere licet. Sic verbi causa exemplum primum § antec. propositum, delicti ratione poenae excepti, alterum vero delicti excepti ratione cognitionis sistit exemplum. Nam per praescriptionem poena delicti exstinguitur. Si autem delicta a iudicis cognitione ordinarii excepta sunt, alius generis delictum exemptum esse, intelliges Delicta excepta tertii generis non dantur, licet negandum non sit, quod dari possint delicta, tam ratione poenae, quam intuitu cognitionis excepta. Cujus rei exemplum praebet crimen laesae majestatis secundum jus romanum, L. un. C. Si quis imperatori maledixerit. Deinde autem delicta excepta quoque secundum diversas leges positivas criminales possunt considerari, in quibus exceptio facta est. Ex hoc fundamento delicta excepta pro diversitate differunt rerum publicarum, earumque legum criminalium. Sic v. g. delicta excepta juris romani, germanici etc. dantur Si ad Germaniam respicias, delicta excepta pro constitutionis reipublicae nostrae indole differunt, quod sit res publica composita, indeque distinctio oritur inter delicta excepta ex jure communi, quo in Germania utimur, et ex jure particulari, quod in singulis Germaniae provinciis obtinet; sicque crimina excepta juris communis et particularis in Germania

c) Vid. Stelzer Lehrbuch des deut. Crimin. Rechts. Halle 192. §. 14. qui hanc legum criminalium divisionem primus docuit,

mania discernere oportet. Haec denique iterum pro diversitate Germaniae provinciarum differunt et legum criminalium, quae a republica, cui propriae sunt, peculiare nomen accipiunt. Sic dantur delicta excepta secundum jus Borussiae - Brandenburgicum, Saxonicum, Brunsvico - Luneburgicum etc.

§. 6.

EXEMPLA DELICTORUM EXCEPTORUM.

Multa in libris juris criminalis notata inveniuntur delicta excepta, quae autem partim vera, partim spuria sunt. Praecipua vero haec sunt:

I. Qui crimen alterius non impedit, quod tamen impedire potuisset, hoc solo delicti alterius particeps non fit, sicque non delinquit, ob defectum ejusmodi obligationis poenalis, et arg. art. 177. C. C. C. Quae tamen regula hanc admittit exceptionem, nempe si specialis adest obligatio, aliorum delicta impediendi, quae in qualitate criminis securitati publicae eximie noxii nititur. In hoc casu posteriori adsunt delicta excepta; quo pertinent:

- a) crimen perduellionis, l. 5. C. ad leg. Jul. maj.
- b) parricidii, l. 2 et 6. D. ad leg. Pomp. de parric.
- c) falsae monetae, l. 9. §. 1. D. ad leg. Cornel. de falsis.

ad quae delicta impedienda omnes subditi sub poena tenentur.

Idem ex analogia juris et subditi obligatione de aliis quoque gravissimis delictis recte contenditur.

Porro sola omissa criminis alieni denunciatio nec concursus, nec aliud delictum continet, (tit. Cod. ut nemo in-

vitus

vitus agere vel accusare cogatur et arg. C. C. C.) exceptis modo criminibus:

a) perduellionis, L. 5. §. 6. Cod. ad Leg. Jul. maj. Reformatio politicae d. a. 1548. tit. 1. §. IV, et d. a. 1577. tit. 1. §. 2. 4. 5.

b) blasphemiae,

c) et falsae monetae, L. 1. Princ. Cod. de fals. monet. et Reichs-Münzordnung v. J. 1559. §. 164.

quae itaque delicta ratione obligationis ad denunciandum in numerum exceptorum referenda sunt d).

II.

d) *Vid. Meister princ. jur. crim. Germ. §. 42 et 43. Brehm de delictis exceptis, cap. 2. qui hoc in specie secundum jus criminale Saxonicum late exposuit.*

Eadem obligatio ad denunciandum supra exposita perduellionis ratione et nostri territorii civibus sub poena injuncta est, de qua Leges Borussiae-Brandenburgicae fere ita disponunt:

Wer dieser Verbindlichkeit nicht nachkommt, soll nach Beschaffenheit des Verbrechens zu sehnjühriger oder lebenswieriger Festungsstrafe verurtheilt werden. Selbst die Eltern, Kinder und der Gatte des Verbrechers, soll davon nicht ausgenommen seyn. Neues Land-Recht P. II. T. XX, §. 97 und 98., quod etiam l. c. §. 101 et 104. patriae proditorem primae classis, qui nempe provincias, exercituum, vel loca republicae munita, hostibus tradere molitur, perduelli aequiparat. Obligatio contra, quoad delictum blasphemiae denunciandum, jure communi statuta, apud nos novissime in defensionem abiit. In genere idem obligationem indicii ad plures casus extendit, de quibus l. c. §. 80, haec verba sunt:

Ver-

II. Aliud exemplum delictorum exceptorum praebent delicta ratione fori criminalis excepta. Forū criminale, uti constat, vel commune est vel privilegiatum; hoc autem fundatur in jure singulari vel personarum, vel loci vel causarum. In ultimo casu habes delicta excepta, quorum cognitio solius principis est. Huc pertinet:

a) crimen laesae majestatis. L. un. Cod. si quis imp. etc.

b) delicta in via publica, ut et in fluminibus publicis commissa. Uti enim princeps fons omnis jurisdictionis est, et magistratus constituit, qui sua vice jurisdictionem exercent, ita quoque designat, quanta et quae cujusvis magistratus jurisdictionis esse debeat, adeoque suae jurisdictioni quasdam causas criminales vindicare potest.

Viae enim publicae et flumina publica, publici juris, adeoque sub singulari inspectione et directione ipsius principis sunt. Hinc jurisdictionis in hisce locis non competit sub nomine jurisdictionis universalis, nisi diferte litteris clientelaribus seu privilegiis aliud cautum sit. Obiter moneo, quod et in fortalitiis jurisdictionem praefectus militaris, qui fortalitiis praestit (der Commandeur oder Gouver-

Verbrechen, welche die Sicherheit des Staats, Leben, Gesundheit, Ehre oder Vermögen eines Menschen, einer erheblichen Gefahr aussetzen, sollen von Jedem, dem sie vor ihrer Ausführung bekannt werden, bey Strafe, entweder der Obrigkeit, oder dem, gegen welchen das Verbrechen gerichtet ist, angezeigt werden.
Conf. Klein, I. c. §. 141. No. 9. —

verneur) de iis criminibus exerceat, quae committuntur zwischen den Werken e).

III. Index in delicta commissa ex officio inquirere debet, si fundamentum legitimum adest, art. 6. C. C. C. Sed dantur delicta ab hac regula excepta, feu talia, in quae ex officio non inquirendum est, unde nova delictorum exceptorum species oritur. Huc pertinent:

a) furtum inter conjuges, et a proximioribus hereditibus admissum, art. 165. C. C. C. f).

b) in-

e) *Vid. Boehmer elem. jur. crim. §. 73. et Brehm. l. c. Cap. I. ac in primis de Winkler collarium jur. crim. Lipsiae. 1786. §. 19 et 20. ubi data industria de jurisdictione criminali in via regia, tam in genere, quam in specie quoad electoratum Saxoniae exposuit.*

E codicis nostri novissimi dispositione intuitu criminis laesae majestatis, haec fere colliguntur, (l. c. §. 201.): alle Straferkennnisse über ein Verbrechen der beleidigten Majestät sollen dem Landesherrn vorgelegt, und ihm anheim gestellt werden, in wie fern er dabey sein Begnadigungsrecht ausüben wolle.

De delictis in viis publicis commissis nostrae quidem leges fori intuitu specialia non statuunt; cum tamen in ipsis. P. II. Tit. XV. §. 2. haec verba legantur: ohne besondere Erlaubniß des Staats darf sich niemand eine Verfügung über Land- und Heer-Straßen anmaßen; ex juris analogia proficiscitur, juris communis principia apud nos valore suo destituta non esse.

f) *Vid. Boehmer Medias. in C. C. C. art. 165. pag. 794. Contrarium quidem affirmat Lynker. Dec. GCXXXI. sed futilia et salebrosa ejusdem sunt argumenta. Per. Müller et Celeb. Ayer in differt.*

b) injuriae verbales.

De adulterio secundum jus commune certatur. Sed bene monuit Meister, l. c. §. 277., iudicis quidem esse, etiam ex officio; sed cautius tamen nec indistincte adulteria vindicare g).

IV.

domestico de furto conscriptis, hujus C. C. C. art. functionem ad furtum quoque domesticum extendere voluerunt. Cum tamen jus romanum ab ipsis laudatum quoad furtum hodiernum valore suo plane destitutum sit, in C. C. C. vero nullum vestigium proferet, ex quo subveniri queat domesticis, haec furti species a regula juris communis non separanda est.

g) Boehmer in elem. jur. crim. §. 90. recte hanc sententiam defendit ex jurisprudentiae criminalis hodiernae principiis. Quamquam enim soli conjuges ex causa adulterii accusare possunt matrimonium, id tamen tantum obtinet, ubi de causa divortii quaestio est. Aliud vero dicendum, ubi quaestio de poena publica criminis adulterii oritur. — Vid. etiam Brehm. l. c. et quae ibi monuit Klüber.

Nestrae leges de hoc genere delictorum exceptorum haec fere disponunt: Entwendungen unter Eltern und Kindern, unter Ehegatten oder Geschwistern, so wie unter Anverwandten, die sich in einer gemeinschaftlichen Hauswirtschaft befinden, wie auch Diebstähle von Pflegebefohlenen und Zöglingen an ihren Vormündern, Pflegevätern und anderen Erziehern oder anderen Hausgenossen, und kleine Hausdiebstähle des Gesindes und deren Hausgenossen an ihren Dienstherrn oder dessen Hausgenossen, ist der Richter von Amts wegen zu untersuchen und zu bestrafen nicht schuldig, vid. N. L. R. Th. II. Tit. XX, §. 1133 - 1135 et 1137.

Leichte

IV. Denique notissimum est juris crim. principium, sanæ rationi conformis, neminem nisi delicti reum, posse puniri, seu ut imperatores in Lege 22 eod. de poenis fanciunt: ibi esse poenam, ubi et noxia est. Propinquos, notos, familiares procul a calumnia summovebimus, quos reos sceleris societas non facit. Nec enim adfinitas vel amicitia nefarium crimen admittunt. Peccata igitur suos teneant auctores: nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum. Sed ab hac regula exceptum esse legimus crimen perduellionis, l. 5. C. ad leg. Jul. Maj. ubi poena ipsius ad liberos extensa est, quam legem non modo Gratianus in Decreto c. 6, qu. 1. a. 22. repetit, et Bonifacius VIII, in c. Felicis de poen. in 6. ad Cardinales

B 2

pro-

Leichte Verbal- und symbolische Injurien soll der Richter von Amtswegen zu rügen nicht schuldig seyn. Schwere Injurien dieser Art sollen von Amtswegen nur in dem Fall gerügt und bestraft werden, wenn sie an einem öffentlichen Orte, oder bey einer feyerlichen Gelegenheit vorgefallen. Eben das gilt von geringen Realinjurien unter Leuten vom Bauer- und gemeinen Bürger- Stande, wie auch von geringen Real- Injurien zwischen Eheleuten, Eltern und Kindern, Lehrern und Schülern, Dienst- Herrschaften und Gesinde. N. L. R. I. c. §. 649 - 652. Furta contra inter proximiores heredes admissa leges nostrae ab inquisitione iudicis officiosa non eximunt.

Inquisitio criminis adulterii ex officio instituta in nostra civitate jam secundum declaratoria, de die Iunii 9. a. 1766, et vi rescripti de die mensis ejusdem 27. a. 1766. (vid. nov. Corp. Constitut. Vol. IV. Col. 57, 58.) prohibita est. —

Vid. et. Klein, l. c. §. 381.

protulit; sed etiam in Constitutione Imperatoris Caroli IV. quae Aurea Bulla vocatur, c. 24. et in Caroli V. Constitutione Crim. art. 124. repetitam legimus. Sed crimen perduellionis plura adhuc habet singularia, veluti:

- a) quod poena ordinaria puniatur, et si duntaxat attentata sit.
- b) quod perduellis, qui jam mortuus est, adhuc accusari possit.
- c) quod omnes admittantur ad accusandum et denique
- d) quod executio poenae in effigie peragi soleat; l. 6. 7. et 8. C. ad leg. Iul. Maj. h).

§. 7.

h) *Vid. de hac re in genere: Gundling singularia ad legem majest. Halae, 1721. 4. et Frankof. et Lipsf. 1737. 4. — Joh. van Benker de crim. Maj. in Oelrich thesaur. novo Diss. Selectar. Vol. II. Tit. I. pag. 170. et Nobil. de Quistorp. Grundriss des peinlichen Rechts §. 153 seqq.*

In nostris legibus intuitu poenae criminis perduellionis ad alios, praeter delinquentem, extensivae, haec sunt statuta: Hochverräter tragen auch die Schuld des Unglücks ihrer Kinder, wenn der Staat, zur Abwendung künftiger Gefahren, dieselben in beständiger Gefangenschaft zu behalten, oder zu verbannen nöthig finden sollte. N. L. R. P. II. Tit. XX. §. 95.

Vid. etiam Klein l. saepius c. §. 506.

Ex specialibus civitatis legibus ea quoque delicta, quae a praescriptione excepta sunt, peculiare genus delictorum exceptorum constitutere possunt. Secundum jus vero commune Germaniae nec ullum delictum a praescriptione eximitur (vid. Engau von der Verjährung in peinlichen Fällen. §. 27 seqq.), cujus principia etiam

§. 7.

Atque haec sunt exempla vera delictorum exceptorum. Inveniuntur autem apud D. D. juris criminalis delicta excepta, quae nomen hoc non merentur, sicque spuria nuncupanda sunt. Huc pertinet imprimis homicidium dolum, quod in eo exceptum esse putant; quia princeps poenam capitalem haud remittere possit; sed haec sententia apertissime falsa est, quod jam dudum docuerunt Thomafius et alii ¹⁾.

§. 8.

Delicta excepta in sensu supra exposito sumta differunt ab aliis delictis, quae alio in sensu delicta excepta dici solent; imprimis ab iis, quorum intuitu singulare quid in casu obviente statuitur. Hoc varium esse potest, si nempe in casu singulari exceptio a regula legis statuitur. Quod enim sit, vel intuitu delicti committendi, vel jamjam commissi. Fieri enim potest, actionem, quae alias in delictorum numero esset, subdito permitti, quod commode dispensatio a lege poenali dici

B 3

potest.

etiam hoc respectu apud nos valore non sunt destituta. (vid. Rescripse des Justizdepartements auf die Anfrage der neumärkischen Regierung: sind die Vorschriften des gemeinen Rechts, wegen Verführung der Verbrechen, durch das allgem. Land-Recht, welches darüber schweigt, aufgehoben, oder nicht? in Stengels und Eisenbergs Beiträgen zur Kenntniss der Justizverfassung und jurist. Literatur in den Preuss. Staaten. P. 6. pag. 158.

¹⁾ Vid. Nobil. de Quistorp. l. c. §. 236.

Huc etiam pertinent haeresis et sodomitia, quibus autem plura dicere non attinet.

potest. Sic. v. c. si matrimonii ieiundi licentia iis datur, quibus sub lege prohibitum est, aut si princeps duellum, quod subditi inire volunt, expresse vel tacite permittit, etc. in omnibus hisce casibus adest dispensatio a lege poenali. Intuitu vero delicti jam commissi exceptio dupliciter statui potest, partim ratione poenae, partim ratione cognitionis. Huc referendum est, si princeps cognitionem delicti commissi alicui extra ordinem committit, sique commissionem criminalem constituit k). Id, quod fieri solet in delictis ratione fori exceptis. Quoad poenam autem singulare, quod statuitur, varium esse potest. In genere durius quid vel mitius esse potest statutum. Si posterius, adgratiatio in sensu latiori vocatur; si prius, nempe si princeps poenam ea, quae alioquin per leges statuta est, graviolem decernit, privilegium adest poenale, ut vocant. Adgratiationis vero variae sunt species:

- a) abolitio est rei liberatio a persecutione criminali instituta vel instituenda.
- b) adgratiatio in sensu stricto est remissio poenae iam decretae; sed nondum executioni datae, et prout vel omnem poenam tollit, vel tantum mitiorem graviori surrogat, aut plena, aut minus plena, seu mitigatio ex gratia dicitur.
- c) restitutio in integrum est remissio poenae executioni iam datae, et aliquamdiu iam toleratae, ad tempus reliquum.

Prae-

k) Vid. C. Fr. Georg. Meißner Einleitung zur peinlichen Rechtsgelehrsamkeit, Hauptst. VII, von den peinlichen Commissarien und abgeordneten Richtern.

Praeterea adgratiatio vario modo exerceri solet, veluti decimatione seu fortitione et concessione asyli. Decimatio nempe est adgratiatio inter plures delicti complices alicui facta, ita tamen, ut cui illa inter plures contingere debeat, sorte dirimendum sit. Asyla vero sunt loca, quorsum, qui fugere et se recipere potest, criminali persecutioni eximitur 1).

Sunt adhuc alia delicta, quae excepta dici solent; sed minus recte. Huc pertinent delicta certis personis propria, veluti militaria, quae nobil. de Quistorp l. c. P. 2. §. 559. n. d. etiam ad. excepta refert, quod jam bene monuit Brehm, c. l. c. I.

Alii autem DD. imprimis veteres m) sub nomine delictorum exceptorum omnia delicta atrocia comprehendunt, in iisque iudicem neglecto juris ordine procedere posse statuunt. Sed magna est differentia inter delicta excepta et non excepta, et inter delicta levia et atrocia. Quae distinctio autem aestimari potest partim secundum poenam a legibus statutam, partim secundum leges constituendas.

B 4

Hoc

1) De quibus omnibus egregie exposuit vir clarissimus et inter Catholicos juris criminalis scriptores facile princeps Gall. Aloys. Klein-Schrod in egregio suo libro: *Systematische Entwicklung der Grundbegriffe und Grundwahrheiten des peinl. Rechts*, §. 108 seq. ibi que allegatos vid. scriptores.

m) Origo hujus rei repetenda esse videtur a Iuriconsultis Italicis. Vid. Clafsen Comment. in *Constit. crim. Caroli V. Imp.* pag. 23. et Anton. Matthaei de criminibus ad libr. 47 et 48. D. Comment. pag. mihi 56. id. quod bene observavit Erhard Handbuch des *Churfächf. peinl. Rechts* P. I. §. 80.

Hoc respectu delicta atrocita ea sunt, quae securitatem rei publicae magis adverfantur, ideoque graviore poena coerenda sunt, quam alia. Enimvero, legislatores in poenis definiendis principia haec genuina non semper secuti sunt: sed ex hypothesebus erroneis sive clericalibus sive pseudo politicis aliquando graviorem poenam et atrocius constituerunt supplicium, delictis rempublicam non tam graviter, quam alia laedentibus, quibus mitior poena statuta est. Longe aliter res sese habet, si delicta secundum leges jam constitutas in simplicia et atrocita dividuntur. Est itaque falsa opinio, delicta atrocita ideo, quia atrocita sunt, excepta esse, et uti DD. ajunt, in iis cognoscendis et puniendis legis criminalis dispositionem judicem non oportere servare. Multo minus delicta excepta in hoc sensu statui possunt, post C. C. C. in primis Art. 83. juncto Art. 8 n). Sed hanc sententiam olim contra rectam rationem et ipsas leges invaluisse, inter errores vero dudum profligatos referendum esse, recte observavit Meister l. c. §. 34 o).

§. 9.

Liceat mihi, in hacce paragrapho, quoad Leyseri exemplum a pluribus juris criminalis doctoribus, exceptorum intuitu delictorum, laudatum pauca adhuc adferre. Quod nempe exemplum, ut mihi quidem videtur, ad rem nostram plane non pertinet, quod V. C. Klein p) jam etiam optime

n) Vid. Boehmer *Medit.* ad C. C. C. Art. eosdem.

o) In genere de hac re vid. Boehmer ad *Carystov. A.* 102, *Obsev.* 3.

p) *L. C.* §. 67.

optime monuit. Nam Leyfer speciminis 573. verbis: perduellis indicta causa puniri posse, nihil aliud dicere voluit, quam ut ipsa quoque respublica interdum in casum moderaminis inculptae tutelae demitti possit. Nam contra ejusmodi homines civitatis superior, veluti contra patriae hostes agit; nec vi supremæ potestatis solum judicialis, sed vi potius juris defensionis eos in fines ipsis constitutos repellit. Quodsi igitur exercitu adversus perduelles educto, plures eorum vulneraverit, occideritve, princeps non punit; sed ipsam reipublicam defendit. Quae de re in hoc casu non poena, sed poenae tantum quid simile locum habet, quod quidem eo in veram poenam transmutari potest, ut princeps victos captosque perduelles, praevia causae cognitione, in poenam legibus intuitu criminis perduellionis sancitam, vi judiciali condemnet.

§. 10.

AN DELICTA EXCEPTA SINT POSSIBILIA?

Descendo nunc ad quaestionem gravissimam, utrum superior reipublicae delicta excepta statuere possit? Duplicem ea patitur explicationem, si nempe de principis potestate talia delicta statuendi in genere vel in specie quaeras. Intuitu quaestionis prioris ea ex juris naturae principiis omnino affirmanda est. Quin ipsa respublica, ejusque nomine princeps, qui civium jura omnium absolute exercet, privilegia ac dispensationes a legibus civitatis in genere concedere possit, si salus publica postulet, eaque dispositione tertii jus non laedatur, vix quis dubitabit. Quae vi autem hac ratione superior in quibusdam casibus cives a legis cujusdam communis obligatione

tione vel plane vel ex parte liberare five eximere potest, eadem vi quoque ipsos ad quasdam obligationes implendas severioribus legibus compellendi jus ipsi competere debet omnibusque utendi remediis, quae illis inserviunt. Si ergo lex communis nequaquam ad obligationes quasdam fortiores reddendas sufficiat, princeps omnimode eo jure gaudet, quo lege communi neglecta exceptionem, seu quod idem est, legem specialem constituit, qua finem modo laudatum facilius consequi potest. Delicta vero excepta, ut supra dixi, nihil aliud sunt, quam exceptio a lege communi, i. e. quorum intuitu quid singulare statuitur. Superior vero reipublicae leges singulares, sub restrictione modo expressa, statuere potest. Ergo idem et delicta excepta sine dubio ex juris naturae principiis genuinis recte constituit. Quae si applices ad Germaniam ejusque singulas civitates, de his intuitu delictorum exceptorum idem est affirmandum. Nam ipsum Germaniae imperatorem immediatorum Imperii subditorum ratione plena potestate criminali gaudere, hi non negabunt, qui leges expressas hac de re existentes noverunt, quarum exercitio cujus permulta Germaniae historia edit exempla, nec unquam quis contradixit. Sed et statibus Imperii Germanici plena competit potestas criminalis. Quamvis hi etenim antiquissimis temporibus jurisdictione tantum quasi criminali sub nomine Banni sanguinis ab Imperatoribus ipsis concessa gauderent; haec tamen jurisdictio postea in veram potestatem criminalem transmutata, cuique statui Imperii mox ipso jure competit. Nam ipse Imperator claris verbis in electionis Capitulatione Art. 1. §. 8. promittit: „nicht zu gestatten, daß den Ständen in ihren Territorien. in ihre Landeshoheits- und Re-

Regierungsrechte, besonders — — in Criminalsachen vor- oder eingegriffen werde.“ Quae plena potestas criminalis nec constitutionis Caroli V. criminalis, qua legis Germaniae universalis, dispositione tollitur, dum clausula, quam salvatorem vocant, huic annexa dilucidis verbis edicit: „doch wollen wir durch diese gnädige Erinnerung Churfürsten, Fürsten und Ständen an ihren alten wohlberbrachten rechtmäßigen und billigen Gebräuchen nichts benommen haben.“ Ad mores vero majorum et usus iuste comparatos jus quoque legum criminalium ferendarum pertinuit, quod e Constitutione Bambergensi et Brandenburgica criminali, jam ante Carolinam confectam, existente luculentissime apparet. Praeterea vi usus antiqui Germaniae principibus jus adgratiandi mitigandique jam dudum competit, quod ad alios potestatis criminalis casus omnino extendi poterat. Plena igitur, paucis ut dicam, criminalis potestas omni sine dubio Imperii statibus contingit. Caeterum eadem potestate status Imperii excluso quovis alio ita gaudent, ne in re criminali quidem summa Imperii judicia possint appellari, quod jam R. I. de a. 1530. §. 95. ordoque iudicii criminalis denuo constituit. Ex quibus omnibus per facile colligitur, tam Germaniae Imperatorem quam status in suis territoriis eadem sub restrictione, de qua supra jam sermo fuit, delicta excepta statuere posse.

§. II.

Divisio igitur delictorum in excepta et non excepta vera quidem est, quia iustum fundamentum habet; sed nullam praebet utilitatem. Nam uti semper differentia est inter

inter regulas et exceptiones, ita quoque in legislatione; sed non in legislatione solum criminali, sed et civili. Ex quo sequitur, etiam hanc distinctionem inter delicta excepta et non excepta nullum alium usum praestare, quam differentia inter regulam et exceptionem q).

q) *Vid. Paalzow Compend. jur. Crim. Rom. Germ. forensis §. 42. et imprimis Erhard Churfächf. peinl. Recht §. 80.*

V I R O

JUVENI PRAESTANTISSIMO, ORNATISSIMO

HENR. FRID. FERD. HAMPE,

AMICO SUO AESTUMATISSIMO,

S. P. D.

VALENTINUS REMMERT.

Prima hodie eaque publica exhibes diligentiae Tuae Aca-
demicae rite collocatae illustria specimina, quae cum mo-
rum suavitate et cordis integritate feliciter juncta, laudes
omnium, quotquot Te noverunt, et exiffimationem, et
meam praeprimis, jam pridem meruit, quibus Tibi adcla-
mantibus et ego lubens adcessi, atque qualicumque meo
moderamine, quod honesto a me desiderio expetiisti, de-
esse nolui, ita ut meum in Te amorem, meam laetitiam,
meumque Tibi placendi studium non ore tantum; sed in
scriptis quoque profiteri hodie possem. Intras modo, ut
pares, mi Hampe charissime! Marchicorum Decus atque
Corona! in sacra Themidos templa, seu potius intima sa-
crarii sui penetralia Dea haec Tibi pandit, Tibi inquam,
cujus tempora Musae et Gratiae jam dudum myrtho di-
gnum et lauro cingere gestiunt, Doctam, quae prostat,
quamque proprio felicique Marte elaborasti, de delictis ex-
ceptis Dissertationem, amice mihi obtulisti, eo nonnisi ex
sine, ut in publico de ea conficta me Tibi adversarium,
quo-

quoecum, ut saepius jam fecisti, publice atque Tui nonnisi in gloriam certares, habere posses, qua de re me vehementer laetari, amico facile credas velim. Age proin Commilitonum meorum egregie! Tuas in jurisprudencia criminali, quam Tibi prae ceteris filiam elegisti, profectus, studiorumque Tuorum primitias in medium hodie proferre, resque Tuas age feliciter, et sane Tuorum, qui adsunt, quibusve notus es, Commilitonum applausus et vota, feliciter peracto certamine, aures Tuas mulcebunt quam maxime, utpote dignus cum sis, cujus scientiarum omnisque veri bonique amor publice ab omnibus praedicetur, quos Tui ingenii dotes, morum suavitas, atque Tui pectoris candor Marchicus non latent. Accipe igitur et mea vota, vota animi Tibi ad cineres usque devinctissimi! Vivas diu atque feliciter in parentis Tui, Viri antiquae certe fidei, gaudium, vivas in Matris Tuae suavissimae solatium, vivas in familiae Tuae honestissimae emolumentum et gloriam, vivas et mihi, o et praesidium et dulce decus meum!

Fausto fidere redens in partiam, solida ornatus doctrina, ab omnibus amatus et desideratus, atque me in posterum Tuo amore, quo nihil mihi prius, nil antiquius est, atque jucundius, non dedigneris. Credas velim, meo in pectore memoriam amici, qualem Te Halis cognovi, nunquam fore interituram. Vale mihiqve fave!

Dabam Halae Salicae, die XXV. Martii, MDCCC.

VIRO

VIRO

JUVENI AESTIMATISSIMO

H. F. F. H A M P E,

AMICO SUO CARISSIMO USQUE AD CINERES
PIE COLENDO,

S. P. D.

C A R O L U S M A U R E R.

Quanta sim laetitia affectus, lecta Tua dissertatione, qua tam controversam juris criminalis materiam princeps fere omnium illustrare incipis, facilius est tibi existimare, quam mihi scribere. Semper et ex ephebis usque amicitiae vinculis obstrictus atque tum contubernalis academicus testis fui industriae Tuae rite collocatae, et dum sinceritate, hilaritate et sagacitate insignem maximi Te aestimavi, eo magis pro Tua in me observantia summi, quod mihi partes adversarii in Tua publice ineunda disputatione tradidisti. Gratulor itaque de ritibus hodierno die solemnibus Tibi celebrandis, quo almae Fridericianae commilitonum laudibus coronatus victoriam reportabis splendidissimam, gratulor parenti Tuo adamando ob specimen tale eruditionis
prae

praeclarae, gratulor vero et mihi, quod meritum Tuorum et amicitiae nostrae publicum licitum sit edere testimonium. Nunc denique omni desiderii moerore perfunctus Deum optimum maximum etiam atque etiam precor, incolumem Te reddat patriae Tuae, quae certo magna Tibi praebeat Themidis beneficia, et seruet animae meae dimidium. Vale faveque mihi.

Dabam Halae, MDCCC.

CORRIGENDA.

Pag. 3 lin. 11 lege tractasse.

- 5 — 8 — Commissionis.
 — 7 — 3 — Clarissimus.
 — 8 — 10 — Förmlichkeiten.
 — ib. — 13 — Francofurti ad Viadrum.

Halle, Diss., 1795/1800

ULB Halle
001 938 460

3

56.

vel 18

EXAMEN ¹⁸⁰⁰
COMMUNIS DOCTRINAE

DE ¹⁸⁰

DELICTIS EXCEPTIS.

DISSERTATIO JURIDICA,

QUAM

PRAESIDE

VIRO

GRAVISSIMO, CONSULTISSIMO ATQUE

CLARISSIMO

D. HENR. JO. OTTONE KOENIG,

PROF. JUR. ORDINAR. ET FACULT. JURID.

ASSESSORE,

STIPENDII CAUSSA

PUBLICAE DEFENDET

AUCTOR

HENR. FRID. FERD. HAMPE,

PALAE - BRANDENBURGENSIS,

DIE VIII. CALEND. APRIL. MDCCC.

HALAE,

TYPIS ORPHANOTROPHEI,

